

მესამე პირები როგორც სამოქალაქო სამართალწარმოების სუბიექტები

სტატიაში განხილულია სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში არსებული მესამე პირების ინსტიტუტის განვითარება და მისი მნიშვნელობა სასამართლოსათვის ხელმისაწვდომობის უფლების რეალიზაციისას. სტატია მოიცავს ევროკავშირისა და მისი წევრი ქვეყნების: გერმანიის, იტალიისა და საფრანგეთის, ასევე საერთო სამართლის სისტემებში – ინგლისის, ამერიკის, კანადისა და ავსტრალიის კანონმდებლობებში მესამე პირების საქმეში ჩართვის თაობაზე არსებული ნორმების შედარებით ანალიზს. ასევე, შედარებულია ამერიკის სამართლის ინსტიტუტისა და კერძო სამართლის უნიფიკაციის საერთაშორისო ინსტიტუტის პროექტით – “სამოქალაქო პროცესის საერთაშორისო წესები” – გათვალისწინებული მესამე პირები საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით (შემდგომში – სსსკ) გათვალისწინებულ მესამე პირებს.

ნაშრომში განხილულია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში გავლენის ისეთი სახის დაკონკრეტების საკითხი, რომელსაც უნდა ახდენდეს სასამართლო გადაწყვეტილება პირის უფლებებზე, რათა იგი ჩართულ იქნეს საქმეში.

სტატიაში შემოთავაზებულია “ჩართვის” ცნების დანერგვა, რომელიც სრულად ასახავდა მესამე პირებისათვის დამახასიათებელ მთავარ ნიშან-თვისებას – სხვის მიერ დაწყებულ პროცესში ჩართვას; ასევე, განხილულია ჩართვის სახეების დიფერენცირება კონტინენტური სამართლის მაგალითზე, დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის არმქონე მესამე პირებად ისეთი პირების ჩართვისაგან თავის არიდების მიზნით, რომელთა უფლებებსა და ვალდებულებებზე გავლენას არ ახდენს სასამართლოს გადაწყვეტილება. სტატია, საერთაშორისო მიდგომების გათვალისწინებით, გვთავაზობს ისეთი საპროცესო მექანიზმის დანერგვას, როგორცაა “ამიცუს ცურიაე”.

საკვანძო სიტყვები: სამოქალაქო პროცესი, მესამე პირი, ჩართვა, სასამართლოს მეგობარი.

1. შესავალი

სამოქალაქო დავები, რომლებიც სტანდარტულად ორ მხარეს შორის იწყება, შესაძლოა, გართულდეს,¹ გახდეს კომპლექსური და მრავალმხრივი. მისი სწორად, სრულყოფილად და ეფექტიანად გადაწყვეტა მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესის მთავარი მიზანია, რომლის განხორციელებისათვის საჭიროა მოქნილი და კონკრეტული საკანონმდებლო ნორმები. სამოქა-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, II გამოცემა, თბ., 168.

ლაქო საქმეთა გადაწყვეტის პროცესში მნიშვნელოვანი და ყურადსაღები საკითხია საქმეში მონაწილე პირებისათვის შესაბამისი სტატუსის, უფლებებისა და ვალდებულებების სწორად განსაზღვრა. სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში არსებული მესამე პირების ინსტიტუტი, რომელიც განამტკიცებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით განსაზღვრული სამართლიანი სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას, ქვეყნის სამოქალაქო საპროცესო კულტურის საზომად ითვლება. იმის მიხედვით, თუ როგორ არის განსაზღვრული მათი უფლებათა მოცულობა, შესაძლებელია მსჯელობა, თუ როგორ იცავს კანონმდებელი მოქალაქეთა უფლებებს.² ამასთან, ეფექტური სამართლებრივი დაცვის პრობლემები მოიცავს საკითხებს, თუ რა ზომითაა დაშვებული მესამე პირების ჩართვის პრაქტიკა კანონმდებლობაში.³ ამ გარემოებების გათვალისწინებით, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს სამოქალაქო პროცესში მესამე პირების მონაწილეობას.

მნელია დაეთანხმო იმ ავტორთა მოსაზრებას, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ: "თანამედროვე პირობებში დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე მესამე პირების საქმეში მონაწილეობამ შესაძლოა, არსებითად გაართულოს სასამართლო დაცვის მიღება, ამიტომ განსაკუთრებული აუცილებლობა ამ მონაწილეობისათვის არ არსებობს."⁴ პირიქით, მესამე პირების ინსტიტუტი სამოქალაქო პროცესის ერთ-ერთი ფასეული რესურსია და მის ობიექტურ მოქმედებაზე მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული კონსტიტუციითა და საერთაშორისო აქტებით გარანტირებული ადამიანის სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების რეალიზაცია.

მესამე პირების საქმეში მონაწილეობა იძლევა ერთ საქმეში ყველა მტკიცებულებითი მასალის გაერთიანების საშუალებას,⁵ უზრუნველყოფს სასამართლოს მიერ საქმის გარემოებების უფრო სრულყოფილად გამოკვლევის შესაძლებლობას და სასამართლოს თავიდან აცილებს ერთმანეთთან დაკავშირებულ საქმეებზე ურთიერთსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილების გამოტანის საფრთხეს. ასევე, სასამართლო ორგანოების დროის დაზოგვას და საპროცესო ეკონომიას.

საბჭოთა პერიოდში არსებული სამოქალაქო კანონმდებლობა უფრო მეტად საჯარო სამართლის ნაწილი იყო. საზოგადოებრივი და ეკონომიკური ფორმაციის ცვლილებამ დღის წესრიგში დააყენა კანონმდებლობის ცვლილების საკითხი. საქართველოს სახელმწიფომ საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ ქვეყნისათვის სასურველ სამართლებრივ სისტემად აირჩია კონტინენტური სამართალი. სწორედ კონტინენტური სამართლის პრინციპებზე დაყრდნობით იქნა მიღებული საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (შემდგომში – სსკ) ჯერ კიდევ 1997 წელს. რამდენადაც სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა მატერიალური სამართლის რეალიზების მექანიზმია, უნდა შეესაბამებოდეს იმ პრინციპებს, რომელთაც ეყრდნობა მატერიალური სამართალი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მატერიალური სამართალი ვერ შეძლებს რეალიზებას და პროცესი გარდაიქმნება

² *Gottwald P.*, Comparative Civil Procedure, *Ritsumeikan Law Review*, International Edition, № 22, 2005, 25, <<http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr22/rlr22idx.htm>>.

³ *Luke W.*, Die Beteiligung Dritter im Zivilprozess, Eine rechtsvergleichende Untersuchung zu Grundfragen der subjektiven Verfahrenskonzentration, Tübingen, 1993, 6.

⁴ *Приходько И.А.*, Доступность правосудия в арбитражном и гражданском процессе. СПб.: Изд-во С.-Петербургского гос. ун-та, 2005, 345-347; *Приходько И.А.*, Проблемы участия в арбитражном процессе физических лиц. *Арбитражная практика*. 2005, №3, 29.

⁵ *ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ.*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 123.

მის შემაფერხებელ ბერკეტად. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მატერიალური სამართალი ეყრდნობა კონტინენტურ სამართალს, სამოქალაქო პროცესში მესამე პირების ინსტიტუტის შესახებ არსებული სამართლებრივი ნორმები ძირეულად იგივე დარჩა, რაც საბჭოთა კავშირის დროს და ვედარ პასუხობს თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების გამოწვევებს. მსოფლიოში მიმდინარე მასშტაბური ჰარმონიზაციის ფონზე კვლავ დღის წესრიგში დგება სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის ოპტიმიზაციისა და ჰარმონიზაციის აუცილებლობა. მით უმეტეს, ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მე-13 მუხლის შესაბამისად, თავისუფლების, უსაფრთხოებისა და მართლმსაჯულების სფეროში თანამშრომლობისას მხარეები განსაკუთრებულ ყურადღებას გაამახვილებენ კანონის უზენაესობის შემდგომ ხელშეწყობაზე, მათ შორის სასამართლოს დამოუკიდებლობაზე, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობასა და სამართლიანი სასამართლოს უფლებაზე.⁶ მზარდი ინტერნაციონალიზაციისა და გლობალიზაციის ტემპი იწვევს მსოფლიოს სხვადასხვა ნაწილის ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და კულტურულ ინტეგრაციას მსხვილ დაჯგუფებებში.⁷ ინტეგრაცია ასევე იწვევს მსოფლიო მასშტაბის ჰარმონიზაციასა და უნიფიკაციას სამართალში და ამ უსწრაფესად მიმდინარე ჰარმონიზაციის პროცესში მნიშვნელოვანია ისეთი სამართლებრივი მექანიზმების განვითარება, რომლებიც წარმატებით დაარეგულირებენ თანამედროვე სამოქალაქო ურთიერთობებს.

2. მესამე პირები ჰარმონიზაციისა და უნიფიკაციის პროცესში

შედარებითი სამოქალაქო პროცესების მკვლევართ არაერთხელ ჰქონდათ არსებული სამოქალაქო საპროცესო სამართლის უნიფიკაციის ცდები. სამოქალაქო სამართლის ჰარმონიზაციას წინ უძღოდა კონვენციების მიღება,^{8,9,10} ხოლო უნიფიკაციის პირველი ცდა იყო 1994 წელს მარსელ შტორმის ინიციატიური პროექტი ევროპაში,¹¹ რომელიც მოიცავდა საერთო სამოქალაქო საპროცესო პრინციპების ძებნას კონტინენტური და საერთო სამართლის შესწავლითა და შეჯერებით.¹² ეს პრინციპები მიღებულ იქნა 1988 წელს რიო-დე-ჟანეიროში.¹³

⁶ ასოცირების შესახებ შეთანხმება ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის, 27.06.2014, რატიფიცირებულია: 18.07.2014, ძალაშია: 01.07.2016.

⁷ *Van Rhee C.H.*, Harmonisation of Civil Procedure: An Historical and Comparative Perspective, in: *Van Rhee C.H., Kramer X.E. (eds.)*, Civil Litigation in a Globalising World, The Hague: T.M.C. Asser Press/Springer, 2012, 39-63.

⁸ 1905 Convention on Civil Procedure, Hague Conference on Private International Law, 17.06.1905.

⁹ 1954 Convention on Civil Procedure, Hague Conference on Private International Law.

¹⁰ 1968 Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters, Hague Conference on Private International Law.

¹¹ *Storme M.*, Approximation of judiciary Law in the European Union, Nij, Dordrecht, 1994, 67.

¹² *Storme M.*, Towards a Justice with a Human Face, The First International Congress on the Law of Civil Procedure Faculty of Law _ State University of Ghent, 1977, < <https://books.google.ge>>.

¹³ Abuse of Procedural Rights: Comparative Standards of Procedural fairness, International Association of Procedural Law International colloquium, Tulane Law School New Orleans, Louisiana edited by *M. Taruffo*, Kluwer Law International, 27-30 October 1998, 192.

ჰარმონიზაციის შემდეგი მცდელობა იყო 1997 წელს – ამერიკის სამართლის ინსტიტუტმა (ALI) წამოიწყო პროექტი “საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესის პრინციპები და წესები”, რომელსაც 2000 წელს შეუერთდა კერძო სამართლის უნიფიკაციის საერთაშორისო ინსტიტუტი (UNIDROIT). პრინციპები წარმოდგენილ იქნა 2004 წელს. ეს პროექტი მიზნად ისახავდა, შეეკრიბა საერთო სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის მიღწევები, საერთო და კონტინენტური სამართლის შერწყმით შეექმნა “მშვიდი სამართალი”. იმ მოტივით, რომ კონკრეტული ნორმები შესაძლოა, ვერ მორგებოდა განსხვავებულ კულტურებს, შეიქმნა სამოდელო პრინციპები. ამ პრინციპებს მნიშვნელოვანი როლი აქვთ შედარებითი სამოქალაქო პროცესის მეცნიერებაში. მათი დაუცველობა მიიჩნევა პროცედურული უცოდინრობის ფორმად.¹⁴

საქმეში მესამე პირების ჩართვის წესებს არეგულირებს ამ პრინციპების მე-12 პრინციპი “სარჩელთა და მხარეთა სიმრავლე. ჩართვა”, რომლის მე-2 ნაწილის შესაბამისად, პირს, რომელსაც აქვს დავის საგანთან არსებითად დაკავშირებული ინტერესი, შეუძლია, მოითხოვოს ჩარევა. სასამართლოს საკუთარი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით შეუძლია სათანადო ინტერესის მქონე პირის შეტყობინება და მოწვევა. მესამე პირების მოწვევა ხელსაყრელი შესაძლებლობაა საქმეში ჩასართავად. წესების (რომლებიც მოჰყვება პრინციპებს) მე-5.3 მუხლით, სასამართლოს საკუთარი ინიციატივით ან მხარეთა შუამდგომლობით შეუძლია, მოწვეულ პირს მოითხოვოს ასეთი ინტერესის დასაბუთება. ჩარევისათვის მოწვევამდე სასამართლომ კონსულტაცია უნდა გაუწიოს მხარეებს.¹⁵ საქართველოს სამოქალაქო პროცესში სასამართლოს არ აქვს პირის მოწვევის კომპეტენცია.

სკონტანური ჰარმონიზაციისა და სამომავლოდ არსებული სამოქალაქო საპროცესო სისტემების დაახლოების იმპულსია, ასევე, ევროკავშირის ქვეყნების მიმდინარე სამართლებრივი, ეკონომიკური, პოლიტიკური და, გარკვეული კუთხით, კულტურული ინტეგრაცია.¹⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლისა და შედარებითი კვლევების საფუძველზე შესაძლებელი გახდა ევროპული სამოქალაქო პროცესის ერთგვაროვანი პრინციპების შექმნა.¹⁷ ევროპის კავშირის წევრი სახელმწიფოები ვალდებული არიან, დაიცვან ფუნდამენტური საპროცესო გარანტიები როგორც სისხლის, ასევე სამოქალაქო სამართალწარმოებისას.¹⁸ ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-6 მუხლი ევროპულ, და არამართო ევროპულ, ქვეყნებში სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ნორმათა იერარქიის უმაღლესი მწვერვალია. იგი ქმნის ბაზას იმ ადამიანის უფლებათა სამართლებრივი ბალანსისათვის, რაც მინიჭებული აქვთ პირებს, რომლებიც ერთგვრიან

¹⁴ *Andrews N.*, *Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos*, University of Cambridge, UK, 2012, 21, <www.springer.com>.

¹⁵ *Joint ALI/UNIDROIT Working Group on Principles and Rules of Transnational Civil Procedure*, *Principles of Transnational Civil Procedure Appendix: Rules of Transnational Civil Procedure (A Reporters' Study)* UNIDROIT 2005 – Study LXXVI – Doc. 13, Rome, 2006, 37, <<http://www.unidroit.org/>>.

¹⁶ *Van Rhee C.H.*, *Harmonisation of Civil Procedure of Civil Procedure: An Historical and Comparative Perspective*, Maastricht University, School of Law, 2011, 9, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1876329>.

¹⁷ *Gottwald P.*, *Comparative Civil Procedure*, *Ritsumeikan Law Review, International Edition*, № 22, March 2005, 33, <<http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr22/rlr22idx.htm>>.

¹⁸ *Kramer X.E., Van Rhee C.H.*, *Civil Litigation in a Globalising World*, T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands, 2012, 50, <www.Asserpress.nl>.

უკვე დაწყებულ სამოქალაქო პროცესში, და ამ შემთხვევაში მესამე პირებს, რომელთა მიმდინარე საქმისწარმოებაში ჩართვის წესებს ევროპული სამართალი შემდეგნაირად წყვეტს:

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დებულების მე-40 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად, წევრ ქვეყნებს შეუძლიათ, ჩაერთონ სასამართლოში მიმდინარე პროცესში. იგივე უფლება აქვთ ორგანიზაციებს, სააგენტოებს და სხვა პირებს, რომელთაც შეუძლიათ, წამოაყენონ “ინტერესი სასამართლოში განსახილველი საქმის შედეგებისადმი”.¹⁹ ევროსაბჭოს სასამართლოების პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, “ინტერესი სასამართლოში განსახილველი საქმის შედეგებისადმი” არსებობს იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლოს გადაწყვეტილება არსებითი გავლენას ახდენს “ჩამრთველის” სამართლებრივ პოზიციასა ან ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. მხოლოდ პირის ინტერესი ერთ-ერთი მხარის მიერ წამოყენებული სარჩელის წარმატებისა თუ წაგებისათვის არასაკმარისია ჩასართავად.²⁰ საქართველოს კანონმდებლობაში არ არის ხაზგასმული, თუ რა სახის ინტერესი უნდა ჰქონდეს პირს საქმეში ჩართვისათვის. სსკ-ის 89-ე მუხლის შესაბამისად, დამოუკიდებელი მოთხოვნის არმქონე ყველა დაინტერესებულ პირს შეუძლია, მიმართოს სასამართლოს საქმეში ჩართვის მოთხოვნით, თუ გადაწყვეტილება გავლენას მოახდენს მის უფლებებსა და მოვალეობებზე ერთ-ერთი მხარის მიმართ. დათქმა “ყოველი დაინტერესებული პირი” ძალიან ფართო ცნებაა. მითუმეტეს, რომ არ ზუსტდება, თუ რა სახის გავლენას უნდა ახდენდეს მის უფლებებზე გადაწყვეტილება. გავლენის სახის განუსაზღვრელობა უშვებს იმის ალბათობას, რომ საქმეში ჩართულ იქნეს არასათანადო პირი. შესაბამისად, მიზანშეწონილი იქნება, თუ კანონმდებელი ჩართვის წინაპირობად განსაზღვრავს ეკონომიკური ან სამართლებრივი ინტერესის არსებობას.

ევროკავშირის სამართალი პირდაპირ არ ახდენს მესამე პირების დიფერენციაციას დამოუკიდებელი მოთხოვნის არსებობის მიხედვით, მაგრამ იცნობს დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე მესამე პირის მსგავს პროცესის მონაწილეს. სასამართლო თავად განუსაზღვრავს პროცესში მონაწილეობის ფარგლებს და მესამე პირებს ნებას რთავს, მიიღოს მონაწილეობა როგორც ერთ-ერთი მხარის მხარდამჭერებმა.²¹ ევროკავშირის სამართალი ასევე ითვალისწინებს მესამე პირების სახით ასოციაციების ჩართვას. ევროკავშირის პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, ზოგადად, ასოციაციებს აქვთ ჩართვის უფლება, თუ, შესაძლებელია, პროცესის შედეგებმა გავლენა მოახდინოს ასოციაციების მიერ დაცულ კოლექტიურ ინტერესზე. ანუ, ფიზიკური პირებისაგან განსხვავებით, ასეთ ასოციაციებს არ სჭირდებათ მტკიცება, რომ მათ საკუთარ ან მათი თითოეული წევრის სამართლებრივ პოზიციასა თუ ეკონომიკურ მდგომარეობაზე პირდაპირ გავლენას ახდენს სასამართლოს გადაწყვეტილების შედეგები. პირიქით, მიიჩნევა, რომ მათ აინტერესებთ, ჩაერთონ, თუ ეს ინტერესი ემთხვევა მისი წევრების უმრავლესობისას და ჩართვა სასამართლოს საშუალებას მისცემს, უკეთესად შეაფასოს სარისკო სიტუაცია. მიჩნეულია, რომ ეს

¹⁹ *Elia Antonio M., Backes Ch.W., Van Rhee C.H., Spronken T.N.B.M., Berlee A.*, Standing up for your right(s) in Europe, A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Legal Affairs, 2012, 36, <[www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET\(2012\)462478_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET(2012)462478_EN.pdf)>.

²⁰ იქვე.

²¹ Statute of the court of Justice of the European Union (Consolidated version), <<http://curia.europa.eu>>.

უფრო მოქნილი მიდგომა რადაცნაირად აკომპენსირებს შედარებით მკაცრ შეხედულებას ფიზიკური პირების ჩართვის თაობაზე.²²

3. მესამე პირები ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სამართლებრივ სისტემაში

კონტინენტურ სამოქალაქო საპროცესო სისტემაში დამოუკიდებელი საპროცესო ინსტიტუტი "*intervention principal*" ჩამოყალიბდა კანონიკური სამართლის პერიოდში, რაც, უდავოდ, ადასტურებს ამ ინსტიტუტის მნიშვნელოვან განვითარებას.²³ ყველა გერმანულენოვან ქვეყანაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსები ჩართვის პროცედურას უწოდებენ *intervention* -ს და თითქმის ერთნაირ რეგულაციებს ადგენენ პროცესში მესამე პირების მონაწილეობის თაობაზე: პირს, რომელსაც აქვს მოთხოვნა უკეთეს უფლებაზე დავის საგნის ან უფლების მიმართ, რაზეც მიმდინარეობს სამართალწარმოება სხვა პირებს შორის, უფლება აქვს, ამტკიცოს თავისი მოთხოვნა მიმდინარე პროცესში ორივე მხარის წინააღმდეგ. (*hauptintervention – principal intervention*).²⁴ თუ მესამე პირს აქვს იურიდიული ინტერესი მიმდინარე სამართალწარმოების ერთ-ერთი მხარის წარმატებისაკენ, ამ პირს შეუძლია, შეუერთდეს დავას იმ მხარის დასახმარებლად, რომლის წარმატებაშიც დაინტერესებულია (*Nebenintervention – auxiliary intervention*).²⁵ ასევე, მესამე პირების რეგულაცია (*Streitverkündung*) იცნობს შემთხვევებს, როდესაც მხარეს განზრახული აქვს მოთხოვნის წაყენება მესამე პირის მიმართ. გერმანული და ავსტრიული სამოქალაქო პროცედურები შეიცავენ რეგულაციებს, რომლებითაც შესაძლებელია *Der prätendentenstreit* (პრეტენდენტების დავა), ან *Urheberbenennung*, როდესაც მხარე დავობს ქონებაზე ან მესამე პირის სახელით უფლების განხორციელებაზე.²⁶

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სისტემაში მითითებული ქმედება ცალკე ტერმინით არ არის განსაზღვრული, ხოლო პირებს, რომლებიც დაწყებულ საქმისწარმოებაში ერთვებიან, "მესამე პირები ეწოდებათ". "ტერმინ "მესამე პირს" სუფთა ტექნიკური ხასიათი აქვს, როგორც ამას ლიტერატურაში მიიჩნევენ და რიგითობის მიხედვით იგი არის მესამე".²⁷ ვინაიდან მესამე პირების დაინტერესების ხარისხი და კავშირი პროცესის ობიექტთან – დავის საგანთან – შესაძლოა იყოს განსხვავებული, შესაბამისად, მესამე პირების დაინტერესების ხასიათიდან გამომდინარე

²² *Eliantonio M., Backes Ch.W., Van Rhee C.H., Spronken T.N.B.M., Berlee A., Standing up for your right(s) in Europe, A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Legal Affairs, 2012.36, <[www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET\(2012\)462478_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET(2012)462478_EN.pdf)>.*

²³ *Горелов М.В., Третьи лица в гражданском процессе из глубины веков. Арбитражный и гражданский процесс, №2, 2012, 41-43.*

²⁴ *Oberhammer P., Domej T., European Traditions in Civil Procedure, edited by Van Rhee C.H., 2005 Intersentia Antwerpen – Oxford, 103-106.*

²⁵ *Baur F., Grunsky W., Zivilprozessrecht, Zehnte, überarbeitete Auflage, Luchterhand, 2000, 102-104.*

²⁶ *Oberhammer P., Domej T., Germany, Switzerland, Austria (CA. 1800-2005), European Traditions in Civil Procedure, Intersentia Antwerpen – Oxford, 2005, 103-106.*

²⁷ *Мельников А.А., Курс Советского Гражданского Процессуального права, том первый, Теоритические основы правосудия по гражданским делам, издательство «наука», Москва, 1981, 236.*

ნარე, კანონი განასხვავებს მათი მონაწილეობის ორ ფორმას: მესამე პირი დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით, რომელიც, ვინაიდან მონაწილეობს პროცესში თავდაპირველ მოდავე მხარეებთან ერთად, აცხადებს დამოუკიდებელ პრეტენზიას დავის საგანზე და მესამე პირი დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე – პირი, რომელიც საქმეში ერთვება მოსარჩელის ან მოპასუხის მხარეზე და არ გააჩნია დამოუკიდებელი პრეტენზია დავის საგანზე. მათი ცალ-ცალკე განხილვა ადასტურებს იმას, რომ ერთი ტერმინში გაერთიანებულია სრულიად განსხვავებული სამოქალაქო საპროცესო სამართლის სუბიექტები, როგორც პროცესში მონაწილეობის მიზნით, ასევე უფლებათა მოცულობით. ორივე ფორმით პროცესში მონაწილეობისათვის საერთოა ის, რომ ეს პირები ერთვებიან სხვა პირების მიერ უკვე დაწყებულ დავაში. ტერმინი “მესამე პირი” ქართულ კანონმდებლობაში საბჭოთა პერიოდის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსიდანაა შემორჩენილი, რომელიც თავის მხრივ დასაბამს რუსული კანონმდებლობიდან იღებს. რუსეთში მესამე პირების სამართლებრივი მდგომარეობა, ძირითადად, ჩამოყალიბდა 1863 წელს, ე.წ. “დისკუსიის” პერიოდში, რუსეთის 1864 წლის სამოქალაქო სამართალწარმოების ქარტიის მიღებისათვის. მითითებული ქარტიიდან 653-ე-655-ე მუხლები ეხებოდა მესამე პირების სამოქალაქო საქმის განხილვაში ჩართვას. გამომდინარე ზემოაღნიშნულიდან, მართებული იქნება, თუ ქართულ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსშიც დამკვიდრდება თავად საქმეში ჩართვის პროცედურის აღმნიშვნელი ტერმინი “ჩართვა”.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნების თითოეულ სამართლებრივ სისტემაში მესამე პირებს შეუძლიათ, შეუერთდნენ სამოქალაქო სამართალწარმოებას, როდესაც მათ აქვთ საკმარისი ინტერესი ამისათვის და აკმაყოფილებენ სამოქალაქო პროცესის მხარეებისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს. სამართლებრივ სისტემათა უმეტესობაში ინტერვენცია შესაძლებელია საქმის ყველა სტადიაზე, ძირითადად, არგუმენტების დასრულებამდე, ისევე, როგორც სსსკ-ის პირვანდელ ვერსიაში იყო დაშვებული საქმეში ჩართვა სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანამდე.²⁸

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის (შემდგომში – გფრ) სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი დიდ ადგილს უთმობს მესამე პირების ინსტიტუტს. მესამე პირების სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მონაწილეობის წესსა და პირობებს არეგულირებს ამ კოდექსის მე-3 თავი. მესამე პირის მონაწილეობა დასაშვებია, თუ იგი დაინტერესებულია საქმის შედეგით. დავის შედეგი მნიშვნელოვანია მსგავსი სამართლებრივი ურთიერთობებისათვის ან გავლენას ახდენს პროცესზე ეკონომიკურად და იდეოლოგიურად. ამასთან, ჩართვა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შესაძლებელია ზემოაღნიშნულის დასაბუთება.²⁹

გფრ-ის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 64-ე პარაგრაფი განსაზღვრავს ჩართვის იმ სახეს – *hauptintervention*, რომელიც თავისი შინაარსით ჰგავს დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის მქონე მესამე პირს: “მას, ვინც სრული მოცულობით ან ნაწილობრივ ახდენს სასამართლოში განსახილველად შესულ სხვა პირებს შორის არსებულ დავაზე, ნივთზე ან უფლებაზე შეცილი-

²⁸ *Elantonio M., Backes Ch.W., Van Rhee C.H., Spronken T.N.B.M., Berlee A., Standing up for Your Right(s) in Europe, A Comparative Study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Legal affairs, 2012, 20, 36, <[www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET\(2012\)462478_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET(2012)462478_EN.pdf)>.*

²⁹ *Baur F., Grunsky W., Zivilprozessrecht, Zehnte, überarbeitete Auflage, Luchterhand, 2000, 102.*

ბას, უფლება აქვს, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე განაცხადოს თავისი მოთხოვნა ორივე მხარის მიმართ სარჩელის წარდგენით იმ პირველი ინსტანციის სასამართლოში, რომელშიც ეს დავა შევიდა განსახილველად.³⁰ ჩვენი კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, რომელიც დავაში მესამე პირად ჩართვას უშვებს სასამართლო პაექრობის დაწყებამდე, გერმანულ სამოქალაქო პროცესში მესამე პირად ჩართვის დრო განსაზღვრულია სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე. გარდა ამისა, ეს მუხლი ითვალისწინებს კიდევ ერთ მნიშვნელოვან განსხვავებას: მესამე პირის მოთხოვნა, გერმანული სამართლის მიხედვით, მიმართული უნდა იყოს ორივე მხარის მიმართ, მაშინ, როცა სსსკ ითვალისწინებს სარჩელის წარდგენას ორივე ან ერთ-ერთი მხარის მიმართ. ეს ნიშნავს იმას, რომ გერმანელი კანონმდებლები არ იზიარებენ იმ მეცნიერთა მოსაზრებებს, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ სასამართლოში მხარეთა შორის დავის მიმდინარეობისას მესამე პირს შეუძლია, დამოუკიდებელი მოთხოვნა წაუყენოს მხოლოდ ერთ მხარეს ისე, რომ მეორე მხარის მიმართ მოთხოვნა არ ჰქონდეს.³¹ რაც შეეხება ჩართვის მეორე სახეს, რომელსაც დამატებით ჩართვა ეწოდება – *Nebenintervention*, და რომელიც თავისი შინაარსით მსგავსია დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის გარეშე მესამე პირებისა, განსაზღვრავს გფრ-ის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 66-ე პარაგრაფი, რომლის თანახმადაც: (1) მას, ვისაც აქვს სამართლებრივი ინტერესი იმისა, რომ სხვა პირებს შორის არსებულ სასამართლოში განსახილველად შესულ დავაზე გადაწყვეტილება გამოტანილ იქნეს ერთი მხარის სასარგებლოდ, შეუძლია, შეუერთდეს ამ მხარეს მისი დახმარების მიზნით. დამატებით ჩართული ვერ გახდება დამოუკიდებელი მხარე, ვერც ძირითადი მოდავე მხარის მეგობარი, არამედ ერთგვარად მხოლოდ დამხმარე. მას არ შეუძლია სარჩელის შეცვლა ან გამოხმობა, არც შეგებებული სარჩელის აღძვრა ან დამთავრება პროცესისა სასამართლო მორიგების გაფორმებით. მიუხედავად იმისა, რომ იგი არ არის მხარე, მას შეუძლია, საკუთარი სახელით შეასრულოს ყველა მოქმედება: ისარგებლოს დაცვისა და მტკიცების ყველა საშუალებით, თუ ეს არ იქნება იმ მხარის საწინააღმდეგო, რომელსაც იგი მხარს უჭერს. შეიძლება ჩაითვალოს ძირითადი მხარის საკუთარ მოქმედებად; შესაბამისად, მას შეუძლია, თავად აირიდოს თავიდან ვადის გაშვების შედეგი, შეუძლია, მოითხოვოს იმ გადაწყვეტილების ჩაბარება, რომელიც გამოტანილია იმ მხარის სასარგებლოდ, რომელსაც იგი მხარს უჭერს, მას ასევე შეუძლია, გაასაჩივროს მოქმედება მხარისათვის მანამდე, სანამ ძირითადი მხარისათვის გასაჩივრების ვადა გრძელდება. მისთვის მინიჭებულ პროცესის მმართველობით უფლებებში დევს შეზღუდვა, რომელიც გამომდინარეობს მისი “დამხმარის” მდგომარეობიდან.³² გფრ-ის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 70-ე პარაგრაფის შესაბამისად, დამატებითი ჩამრთველის საქმეში ჩართვისათვის საჭიროა, საქმის განმხილველ სასამართლოში საპროცესო დოკუმენტის წარდგენა. კოდექსი დეტალურად განსაზღვრავს, თუ რა პირობებს უნდა აკმაყოფილებდეს საპროცესო დოკუმენტი, გარდა იმისა, რომ მასზე ვრცელდება საპროცესო დოკუმენტების მომზადების ზოგადი წესები. სსსკ, ზემოაღნიშნულისაგან განსხვავებით, საქმეში

³⁰ Гражданское процессуальное уложение Германии, от 30 января 1877 г, в редакции от 12 сентября 1950 г, с изменениями и дополнениями, внесенными до 30 ноября 2005 г, Wolters Kluwer, М., 2006.

³¹ Ильинская И.М., Участие Третьих Лиц в Советском Гражданском Процессе. Государственное издательство юридической литературы, М., 1962.

³² Baur F., Grunsky W., Zivilprozessrecht, Zehnte, überarbeitete Auflage, Luchterhand, 2000, 103.

დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე მესამე პირად ჩართვისათვის სასამართლოსადმი მიმართვის ფორმას ითვალისწინებს როგორც წერილობით, ისე ზეპირად.

დღევანდელი საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო სამართლებრივი სისტემა სათავეებს იღებს საფრანგეთის 1806 წლის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსიდან (*Code de procédure civile*), რომლის მიხედვით, პროცესის მონაწილე მხარეები და მესამე პირები ითვლებოდნენ თავისუფლებად იმის გადაწყვეტაში, თუ როგორ უნდა წარემართათ თავისი საქმის მსვლელობა.³³ დღეისათვის მიმდინარე სამოქალაქო საქმისწარმოებაში პირების ჩართვის საკითხი დარეგულირებულია 1975 წელს მიღებული მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მეორე თავით,³⁴ რომელიც განსაზღვრავს ე.წ. შუალედური (*INTERLOCUTORY*) საჩივრების სახეებს. კოდექსის 66-ე მუხლის თანახმად, ჩართვის მიზანია, ნება დაერთოს მესამე პირს, შეუერთდეს თავდაპირველ საქმისწარმოების წამომწყებ მხარეებს. ამავე მუხლითაა განსაზღვრული ჩართვის სახეები: ნებაყოფლობითი – როდესაც სარჩელი მოდის მესამე პირისაგან და სავალდებულო – როდესაც მესამე პირი გამოძახებულია მხარის მიერ საქმეში ჩართვის მიზნით.³⁵ ფრანგული საპროცესო სამართლის მიხედვით, შუალედური სარჩელი ჩართვის თაობაზე უნდა შეიცავდეს იმ მხარის მოთხოვნებსა და არგუმენტებს, რომელსაც შეაქვს და წარმოადგენს დამხმარე დოკუმენტაციას.³⁶ საფრანგეთში მესამე პირის საქმეში ჩართვასთან დაკავშირებით საქმისწარმოება ჩერდება.³⁷

იტალიაში მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 105-ე და 106-ე მუხლები არეგულირებენ სამოქალაქო საქმის განხილვაში მესამე პირების ჩართვის სახეებს, ხოლო 267-ე–270-ე მუხლებით ადგენს ჩართვისათვის საჭირო პროცედურებს. ეს მიგვანიშნებს იტალიის კანონმდებლის მიერ ჩართვის ინსტიტუტისათვის მინიჭებულ მაღალ მნიშვნელობაზე. იტალიის სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, ჩართული საქმის განხილვაში შეიძლება ჩაერთოს თავისი ინიციატივით ან სავალდებულო თანამონაწილეობით.³⁸ ნებაყოფლობით ჩართულები იყოფიან სამ კატეგორიად: 1. *intervento principale* – როდესაც მოთხოვნა მიმართულია მიმდინარე სამართალწარმოებაში წაყენებული დავის – *causa petendi* – საფუძველზე, ან საგანზე/მოთხოვნაზე – *petitum* – სრულად;³⁹ 2. *intervento litisconsortile* – როდესაც ჩართული თავის მოთხოვნას აყენებს ერთ-ერთი მხარის წინააღმდეგ დავის საგნის ნაწილზე; 3. *intervento adesivo dipendente* – როდესაც მესამე პირი ერთვება არა თავისი, არამედ ერთ-ერთი ძირითადი მხარის მოთხოვნის ან თავდაცვის დახმარებისათვის. ამ შემთხვევაში ჩართული დაინტერესებული უნდა იყოს საქმით. იტალიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 268-ე მუხლის თანახმად, ჩართვა შესაძლებელია, სანამ მხარეები ჩა-

³³ Van Rhee C.H., Harmonization of Civil Procedure of Civil Procedure: An Historical and Comparative Perspective, Maastricht University, July 2011,13.

³⁴ French Code of Civil Procedure, 1975, Mise A jour Legifrance Le 15 sept 2003, <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/ncpcatext.htm>.

³⁵ იქვე.

³⁶ Wijffels A., French Civil Procedure (1806-1975), European Traditions in Civil Procedure, Intersentia Antwerpen – Oxford, 2005, 25.

³⁷ Cadet L., Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law, Ritsumeikan Law Review, №28, 2011, 358.

³⁸ Codice di procedura civile, Libro I, Titolo IV, agg. al 11/03/2013, 105, <<http://www.altalex.com/>>.

³⁹ Cappelletti M., Perillo J.M., Civil Procedure in Italy, Springer -Science+Business Media B.V., 1965.

მოაყალიბებენ თავის დასკვნებს.⁴⁰ თუმცა აღსანიშნავია, რომ 165-ე მუხლის შესაბამისად, საავტორო უფლებებზე დავისას ნაწარმოების ავტორს პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე შეუძლია ჩაერთოს საქმის განხილვაში საავტორო უფლებების დაცვის მიზნით.⁴¹ იტალიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 106-ე მუხლით სავალდებულო ჩართვა შესაძლებელია ერთ-ერთი მხარის მიერ ან სასამართლოს ბრძანებით.⁴²

4. ჩართვის ინსტიტუტი საერთო სამართლის სისტემებში

თანამედროვე მსოფლიოს საპროცესო სისტემების განსხვავებათა ახსნა მოიპოვება სამოქალაქო სამართალწარმოებისადმი განსხვავებულ ისტორიულ მიდგომებში, რომელთაც შესაძლოა, დაერქვას საერთო სამართლისა და სამოქალაქო (კონტინენტური) სამართლის ოჯახები.⁴³ გარდა იმისა, რომ ამ ორ ძირითად ოჯახს შორის დიდი განსხვავებაა, ოჯახებს შიგნითაც არის ასევე განმასხვავებელი ნიშნები, რაც შეიძლება გამოიკვეთოს, მაგალითად, ინგლისის, უელსისა და, თუნდაც, ამერიკის საპროცესო სამართლის შედარებით. ამასთან, თანამედროვე ინგლისის საპროცესო სამართლის ევროპის კონტინენტურ საპროცესო სამართალთან შედარებისას მსგავსებაც ბევრია.⁴⁴

საერთო სამართლის ქვეყნებში ჩართვის ციკლი შედგება სამი მთავარი საფეხურისაგან: პირველ საფეხურზე სასამართლო წყვეტს, მოისმინოს თუ არა ესა თუ ის კონკრეტული ჩართვის მსურველი; მეორე საფეხურზე სასამართლო უსმენს ჩართულ პირებს და ანალიზებს მას; მესამე და ბოლო საფეხურებზე სასამართლო გადაწყვეტილებაში ასახავს ჩართულ პირებთან დაკავშირებულ შეხედულებას.⁴⁵ საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნებში მიჩნეულია, რომ სამი ძირითადი საფუძველი უდევს სასამართლოს მიერ პირისათვის ჩართვაზე ნების დართვას: სიზუსტე, გაერთიანება და თანხმობა. სიზუსტე გულისხმობს ორივე მხარის ჩართული პირების მოსმენას იმ შემთხვევაშიც, თუ მათ არ შეუძლიათ რაიმე დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა. ეს საშუალებას აძლევს სასამართლოს, გამოიტანოს უფრო ზუსტი გადაწყვეტილება ობიექტურად სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდებით. გაერთიანება მოიაზრებს იმას, რომ ჩართულ პირებს შეუძლიათ, სასამართლოს მიაწოდონ საუკეთესო არგუმენტები „პარტიზანული“ ინტერესების დასაცავად,

⁴⁰ Grossi S., Pagni M. C., Commentary on the Italian Code of Civil Procedure, Oxford, 2010, 247.

⁴¹ Copyright Litigation Jurisdictional comparisons, General Editors: Thierry Calame, Lenz & Staehelin & Massimo Sterpi, Studio Legale Jacobacci & Associati, Second edition, Thomson Reuters, 2015, 538, <http://tilleke.com/sites/default/files/2014_Dec_European_Lawyer_Copyright_Litigation_Vietnam.pdf>.

⁴² Codice di procedura civile, Libro I, Titolo IV, agg. al 11/03/2013, 106 <<http://www.altalex.com/>>.

⁴³ Van Rhee C.H., Civil Procedure, Elgar Encyclopedia of Comparative Law, 2nd ed., 2012, 140-156, <www.academia.edu>.

⁴⁴ Joint ALI/UNIDROIT Working Group on Principles and Rules of Transnational Civil Procedure, Principles of Transnational Civil Procedure Appendix: Rules of Transnational Civil Procedure (A Reporters' Study) UNIDROIT 2005 – Study LXXVI – Doc. 13, Rome, January 200, 37, <<http://www.unidroit.org/>>.

⁴⁵ Alarie B.R.D., Green A. J., Interventions at the Supreme Court of Canada: Accuracy, Affiliation and Acceptance, Osgoode Hall Law Journal, Vol. 48, №3/4 (Fall, Winter), 2010, <<http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1086&context=ohlj>>.

ხოლო თანხმობა გულისხმობს იმას, რომ ჩართულ პირებს მიეცემათ თვითგამოხატვის უფლება და სამართლიანი სასამართლო მათ მოუსმენს.⁴⁶

ჩართვის მაღალ მნიშვნელობას ადასტურებს ინგლისში არსებული სტატისტიკური მონაცემები. კერძოდ, 2015 წელს უმაღლეს სასამართლოში განხილული 79 საქმიდან 38-ში ნებადართული იყო ჩართვა, ხოლო საზოგადოებრივი ინტერესის დაცვის მიზნით ჩართვა მიჩნეულია სამართალწარმოების უდიდეს ღირსებად, ვინაიდან სასამართლოს საშუალებას აძლევს, გაეცნოს უფრო ფართო არგუმენტებს საქმეზე, ვიდრე ეს წარმოდგენილია კონკრეტული საქმის მხარეთა მიერ.⁴⁷ ხოლო ამერიკის შეერთებულ შტატებში (შემდგომში – აშშ) ჯერ კიდევ 100 წლის წინ უმაღლესმა სასამართლომ განაცხადა, რომ არამონაწილე პირთა საქმეში ჩართვა „მართლმსაჯულების მარცხის“ პრევენციაა.⁴⁸ ბოლო წლებში ჩართული პირების მონაწილეობით განხილულმა საქმეებმა შეადგინა 85%.⁴⁹

საერთო სამართლის ქვეყნებს ასევე მიეკუთვნება ავსტრალია, სადაც ჩართვა იშვიათობა იყო ავსტრალიის სასამართლოებისათვის.⁵⁰ თუმცა ბოლო დეკადაში სამართლის პროფესიონალების საჯარო ინტერესისადმი მიდგომის შეცვლამ გამოიწვია *amicus curiae*-ს როლის გაზრდა.⁵¹

კანადაში ჩართვა უპრეცედენტო დონეს აღწევს. 2000-2008 წლებში 1583 ჩართვა იყო ნებადართული, წელიწადში საშუალოდ 176 და ნახევარზე მეტ საქმეზე წარდგენილი იყო ჩართვის განცხადება. წესები ისტორიულად გაურკვეველი იყო და ნებისმიერ დაინტერესებულ მხარეს აძლევდა ჩართვის უფლებას. 1980 წელს კანადის უმაღლესმა სასამართლომ მკაფიოდ განსაზღვრა არსებული წესები და დაამკვიდრა ახალი პრაქტიკა. ჩართვისათვის მხარეს ესაჭიროება განცხადების გაკეთება, რომელსაც განიხილავს ერთი მოსამართლე ან, გარემოებების მიხედვით, სასამართლოს რეგისტრატორი. ჩართვის განცხადებაში უნდა აისახოს მხარის ინტერესი, მათ შორის ჩაურთველობის შედეგები და მიზეზები, ასევე, თუ რატომ დაეხმარება მისი ჩართვა სასამართლოში.

საერთო სამართლის ქვეყნებში მიმდინარე პროცესში არამონაწილე პირის ჩართვა შესაძლებელია ორი განსხვავებული გზით: საქმეში ჩართვა როგორც *intervention* და როგორც *amicus curiae brief*. ჩართვა (*Intervention*) განიმარტება როგორც პროცედურა, რომლითაც სასამართლო ნებას რთავს მესამე პირს, რომელიც არ იყო საქმისწარმოების თავდაპირველი მხარე, გახდეს მხარე მოსარჩელესთან ან მოპასუხესთან შეერთების გზით.⁵² რაც შეეხება სასამართლოს მეგობრის

⁴⁶ იქვე.

⁴⁷ Third Party interventions in the public interest, Freshfields Bruckhaus Deringer LLP, May 2016, <https://justice.org.uk/events/assist-court-third-party-interventions-public-interest/>.

⁴⁸ Cf *Krippendorf v Hyde and another* [1884] USSC 59; 110 US 276 at 285 (1883). January 28, 1884.

⁴⁹ *Kearney J.D., Merrilli TH.W.*, The Influence of Amicus Curiae Briefs on the Supreme Court”, 148 U. Pa. L. Rev. 743, 2000.

⁵⁰ *Willmott L., White B., Cooper D.*, Interveners or Interferers: Intervention in Decisions to Withhold and Withdraw Life-Sustaining Medical Treatment, Sydney Law Review, Vol. 27, 2005, 598, <https://sydney.edu.au/law/slr/slr27_4/Willmott.pdf>.

⁵¹ *Kenny S.*, Justice, Interveners and amici curiae in the High Court (FCA), FedJSchol 1,2. 1997, <www.fed-court.gov.au>.

⁵² West's Encyclopedia of American Law, edition 2. Copyright 2008 The Gale Group, Inc. <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/intervention>>.

(*amicus curiae brief*) ინსტიტუტს, იგი ასევე აღიარებულია ALI/ UNIDROIT -ის ხსენებული სამო-
დულო პრინციპების მე-13 პრინციპით, რომლითაც მნიშვნელოვან სამართლებრივ საკითხთან და
საფუძველთან დაკავშირებით შესაძლებელია, მიღებულ იქნეს წერილობითი განცხადება მესამე
პირებისაგან, სასამართლოს თანხმობით, მხარეებთან კონსულტირების შემდგომ. სასამართლოს
შეუძლია, მოიწვიოს ასეთი განმცხადებელი. მხარეებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, წარადგი-
ნონ წერილობითი მოხსენება ამ მოსაზრებასთან დაკავშირებით, ვიდრე ის განიხილება სასამარ-
თლოს მიერ.⁵³ ეს ინსტიტუტი მნიშვნელოვანი მექანიზმია საზოგადოებრივი მნიშვნელობის საქ-
მეთა განხილვის დროს.

აღსანიშნავია, რომ *amicus curiae* -ის ინსტიტუტის დანერგვა განხორციელდა 2015 წლის ივ-
ლისის კანონით საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში, რომელსაც დამატა
161-ე მუხლი – სასამართლოს მეგობარი (*amicus curiae*). სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ისეთი
მექანიზმის დანერგვა, როგორცაა *amicus curiae brief*, მიზანშეწონილი იქნებოდა იმ გარემოები-
დან გამომდინარე, რომ გამოიწვევდა იმ არასათანადო მესამე პირების რიცხვის შემცირებას, რო-
გორებადაც, ხშირ შემთხვევაში, გვევლინება სხვადასხვა ორგანიზაცია, უფრო დაზუსტებული
იქნებოდა მხარეთა პროცესში მონაწილეობის სამართლებრივი საფუძველი და სტატუსი, არ მოხ-
დებოდა დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნის არმქონე მესამე პირებად ისეთი პირების ჩარ-
თვა, რომლებსაც მატერიალური დაინტერესება არ აქვთ სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან მი-
მართებით.

5. დასკვნა

სამოქალაქო საქმის განხილვაში დავის არამონაწილე პირის ჩართვის ინსტიტუტის დახვეწა
და კონტინენტური სამართლის მოდელზე გადასვლა მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება საპროცესო
კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის გზაზე. საკანონმდებლო ცვლილებების შემუშა-
ვებისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქართველი ერის ხასიათის გათვალისწინება. ამიტომ
ზოგადი საერთაშორისო პრინციპებისა და ეროვნული ფასეულობების სინთეზიდან გამომდინა-
რე, შესაძლებელია, კანონმდებელს მიეცეს რეკომენდაციები პერსპექტივაში გათვალისწინების
მიზნით.

მიზანშეწონილი იქნებოდა საერთაშორისო პრაქტიკის მიდგომების გათვალისწინება და სა-
მოქალაქო საპროცესო კოდექსში იმ ინტერესის ხარისხის განსაზღვრა, რომელიც უნდა ჰქონდეს
მხარეს საქმეში ჩასართავად. ასევე, ჰარმონიზაციისაკენ გადადგმული ნაბიჯი იქნებოდა “ჩარ-
თვის” ცნების დანერგვა და ჩართვის სახეების დიფერენცირება შემდეგი სახით:

ა) ჩართვა დამოუკიდებელი მოთხოვნის წარდგენის მიზნით (იგივე მესამე პირი, დამოუ-
კიდებელი მოთხოვნით);

⁵³ *Joint ALI/UNIDROIT Working Group on Principles and Rules of Transnational Civil Procedure, Principles of
Transnational Civil Procedure Appendix: Rules of Transnational Civil Procedure (A Reporters' Study)
UNIDROIT 2005 – Study LXXVI – Doc. 13, Rome, January 2006, 37, < <http://www.unidroit.org/>>.*

ბ) დამატებითი ჩართვა მხარის დასახმარებლად საკუთარი მატერიალური ინტერესების შემდგომში დაცვის მიზნით (იგივე მესამე პირი, დამოუკიდებელი მოთხოვნის გარეშე);

გ) ჩართვა სასამართლოს დახმარების ან/და საზოგადო ინტერესების დაცვის მიზნით (მაშინ, როდესაც გადაწყვეტილებას შეუძლია, გავლენა მოახდინოს საზოგადო ინტერესის რეალიზებაზე).⁵⁴

ასევე, მიზანშეწონილი იქნება განხორციელდეს ჩართული პირების ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით გამიჯვნა მათი შინაარსის გათვალისწინებით:

ა) მესამე პირი – პირი, რომელიც დამოუკიდებელ მოთხოვნას წარუდგენს მხარე(ებ)ს სასამართლოში უკვე მიმდინარე დავისას;

ბ) დამატებით ჩართული პირი – რომელიც პროცესში ერთვება მხარის პროცესუალური დახმარებისათვის, რათა მოახდინოს საკუთარი მატერიალური ინტერესის დაცვა და მოსალოდნელი დავის პრევენცია;

გ) *Amicus curiae* – სასამართლოს დახმარების ან/და საზოგადო ინტერესის დაცვისათვის ჩართული პირი. მისი ინტერესია ის, რომ მხარეთა კერძო ინტერესების დაცვისას არ მოხდეს საზოგადოებრივი მნიშვნელობის ინტერესების შელახვა.

ასეთი დიფერენცირება, გარდა იმისა, რომ დაეხმარება პროცესის მონაწილეთა სწორ განლაგებას, ასევე მოახდენს მესამე პირების საქმის დასასრულისადმი ინტერესის ხარისხის განსაზღვრას. არ მოხდება მათი აღრევა, რაც თავისთავად ხელს შეუწყობს სასამართლოს სრულყოფილი გადაწყვეტილების გამოტანაში. ამასთან, მასშტაბური ჰარმონიზაციის პროცესში მნიშვნელოვანია, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო მიდგომებს.

⁵⁴ Freshfields Bruckhaus Deringer LLP, to assist the court: Third party interventions in the public interest, May 2016, <<http://2bquk8cdew6192tsu41lay8t.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2016/06/To-Assist-the-Court-Web.pdf>>.

ბიბლიოგრაფია

1. ასოცირების შესახებ შეთანხმება ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და საქართველოს შორის, 27.06.2014, რატიფიცირებულია: 18/07/2014, ძალაშია: 01/07/2016.
2. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
3. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, №47-48, 14/11/1997.
4. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, 04/11/1950.
5. *ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ.*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, II გამოცემა, თბ., 2007, 2.
6. *ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ.*, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, თბ., 2012, 2.
7. Codice di procedura civile, Libro I, Titolo IV, agg. al 11/03/2013, 105, <<http://www.altalex.com/>>.
8. Statute of the court of Justice of the European Union (Consolidated version), EU, Euratom № 741/2012 of the European Parliament, <<http://curia.europa.eu>>.
9. Гражданское процессуальное уложение Германии, от 30 января 1877 г, в редакции от 12 сентября 1950 г, с изменениями и дополнениями, внесенными до 30 ноября 2005 г, Wolters Kluwer, М., 2006.
10. French Code of Civil Procedure, 1975, Mise A jour Legifrance Le 15 sept 2003, <http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/ncpcatext.htm>.
11. 1968 Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters, Hague Conference on Private International Law.
12. 1954 Convention on civil procedure, Hague Conference on Private International Law.
13. 1905 Convention on civil procedure, Hague Conference on Private International Law, 17/06/1905.
14. Abuse of Procedural Rights: Comparative Standards of Procedural fairness, International Association of Procedural Law International colloquium, Tulane Law School New Orleans, Louisiana edited By *M. Taruffo*, Kluwer Law International, 27-30 October 1998, 4.
15. *Alarie B.R.D, Green A. J.*, Interventions at the Supreme Court of Canada: Accuracy, Affiliation and Acceptance, Osgoode Hall Law Journal, Vol. 48, №3/4 (Fall, Winter), 2010, 11, <<http://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=1086&context=ohlj>>.
16. *Andrews N.*, Fundamental Principles of Civil Procedure: Order Out of Chaos, University of Cambridge, UK, 2012, 4, <www.springer.com>.
17. *Baur F., Grunsky W.*, Zivilprozessrecht, Zehnte, überarbeitete Auflage, Luchterhand, 2000, 7, 8, 9.
18. *Cadiet L.*, Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law, Ritsumeikan Law Review, No. 28, 2011,10.
19. *Cappelletti M., Perillo J.M.*, Civil Procedure in Italy, Springer -Science+Business Media B.V, 1965, 11.
20. Copyright Litigation Jurisdictional Comparisons, General Editors: Thierry Calame, Lenz & Staehelin & Massimo Sterpi, Studio Legale Jacobacci & Associati, 2nd edition, Thomson Reuters, 2015, 11, <http://til-leke.com/sites/default/files/2014_Dec_European_Lawyer_Copyright_Litigation_Vietnam.pdf>.
21. *Eliantonio M., Backes Ch.W., Van Rhee C.H., Spronken T.N.B.M., Berlee A.*, Standing up for your right(s) in Europe, A Comparative study on Legal Standing (Locus Standi) before the EU and Member States' Courts, Directorate-General for Internal Policies, Policy Department, Citizen's Rights and Constitutional Affairs, Legal Affairs, 2012, 5, 6, 8, <[www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET\(2012\)462478_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/.../IPOL-JURI_ET(2012)462478_EN.pdf)>.

22. *Freshfields Bruckhaus Deringer LLP*, to assist the court: Third party interventions in the public interest, May 2016, 14, <<http://2bqk8cdew6192tsu41lay8t.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2016/06/To-Assist-the-Court-Web.pdf>>.
23. *Gottwald P.*, Comparative Civil Procedure, *Ritsumeikan Law Review, International Edition*, № 22, 2005, 2, 5, <<http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr22/rlr22idx.htm>>.
24. *Grossi S., Pagni M. C.*, Commentary on the Italian Code of Civil Procedure, Oxford, 2010, 11.
25. *Joint ALI/UNIDROIT Working Group* on Principles and Rules of Transnational Civil Procedure, Principles of Transnational Civil Procedure Appendix: Rules of Transnational Civil Procedure (A Reporters' Study) UNIDROIT 2005 – Study LXXVI – Doc. 13, Rome, 2006, 5,11,13, <<http://www.unidroit.org/>>.
26. *Kearney J.D., Merrill TH.W.*, "The Influence of Amicus Curiae Briefs on the Supreme Court", 148 U. Pa. L. Rev. 743, 2000,12.
27. *Kenny S.*, Justice, Interveners and amici curiae in the High Court (FCA), *FedJSchol* 1,2, 1997, 12, <www.fedcourt.gov.au>.
28. *Kramer X.E., Van Rhee C.H.*, Civil Litigation in a Globalising World, T.M.C. Asser Press, The Hague, The Netherlands, 2012, 50, 5, <www.asserpress.nl>.
29. *Luke W.*, Die Beteiligung Dritter im Zivilprozess, Eine rechtsvergleichende Untersuchung zu Grundfragen der subjektiven Verfahrenskonzentration, Tübingen, 1993, 2.
30. *Oberhammer P., Domej T.*, European Traditions in Civil Procedure, edited by *Van Rhee C.H.*, Intersentia Antwerpen – Oxford, 2005,7.
31. *Storme M.*, Approximation of judiciary Law in the European Union, Nij, Dordrecht, 1994, 4.
32. *Storme M.*, Towards a Justice with a Human Face, The First International Congress on the Law of Civil Procedure Faculty of Law _ State University of Ghent, 1977, 4, <<https://books.google.ge>>.
33. Third Party interventions in the public interest, Freshfields Bruckhaus Deringer LLP, May 2016, <<https://justice.org.uk/events/assist-court-third-party-interventions-public-interest/>>.12>.
34. *Van Rhee C.H.*, Harmonisation of Civil Procedure of Civil Procedure: An Historical and Comparative Perspective, Maastricht University, School of Law, 2011, 5, 10, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1876329>.
35. *Van Rhee C.H.*, Harmonisation of Civil Procedure: An Historical and Comparative Perspective, in: *Van Rhee C.H., Kramer X.E. (eds.)*, Civil Litigation in a Globalising World, The Hague: T.M.C. Asser Press/Springer, 2012, 3.
36. *Van Rhee C.H.*, Civil Procedure, *Elgar Encyclopedia of Comparative Law*, 2nd ed., <www.academia.edu>, 2012, 11.
37. *Wijffels A.*, French Civil Procedure (1806-1975), *European Traditions in Civil Procedure*, Intersentia Antwerpen – Oxford, 2005, 10.
38. *Willmott L., White B., Cooper D.*, Interveners or Interferers: Intervention in Decisions to Withhold and Withdraw Life-Sustaining Medical Treatment, *Sydney Law Review*, Vol. 27, 2005, 12, <https://sydney.edu.au/law/slr/slr27_4/Willmott.pdf>.
39. West's Encyclopedia of American Law, edition 2. Copyright The Gale Group, Inc., 2008, 13, <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/intervention>>.
40. *Горелов М.В.*, Третьи лица в гражданском процессе из глубины веков. Арбитражный и гражданский процесс, №2, 2012, 7.

41. *Ильинская И.М.*, Участие Третьих Лиц в Советском Гражданском Процессе. Государственное издательство юридической литературы, М., 1962, 9.
42. *Мельников А.А.*, Курс Советского Гражданского Процессуального права, том первый, Теоритические основы правосудия по гражданским делам, издательство «наука», Москва, 1981, 7.
43. Судебные Уставы Российской Империи 1864 года. Влияние на современное законодательство Литвы, Польши, России, Финландии и Украины. (К 150-летию Судебной реформы 20 ноября 2014), 50, 8, <<http://civil.consultant.ru/reprint/books/115/3.html№img4>>.
44. *Приходько И.А.*, Доступность правосудия в арбитражном и гражданском процессе. СПб.: Изд-во С.-Петербургского гос. ун-та, 2005, 345-347.
45. *Приходько И.А.*, Проблемы участия в арбитражном процессе физических лиц // Арбитражная практика, №3, 2005, 2.
46. Cf *Krippendorf v Hyde and another* [1884] USSC 59; 110 US 276, 285 (1883). January 28, 1884.